

Список використаних джерел:

1. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник К.: Атіка, 2001. 308 с.
2. Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні: Монографія. К.: КНУТД; Дніпро: ДДУВС, 2018. 371 с.
3. Олійник А.Ю. Курс лекцій з конституційного права України: Навчальний посібник; передмова професора В.В. Коваленка. К.: КНТ, 2013. 445 с.

Вербенець Анна Сергіївна,

студентка другого курсу, гр. БП-20

Інституту права та сучасних технологій КНУТД.

Науковий керівник:

професор кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій КНУТД,

к.ю.н., професор Олійник А.Ю.

м. Київ, Україна.

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Вступ. Конституція України декларує правовий характер Української держави. Основного Закону проголошує людину та її права найвищою соціальною цінністю в Україні. При цьому права людини виступають детермінуючим критерієм, що визначає зміст і спрямованість діяльності держави. Закріплюється принцип відповідальності держави перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав та свобод людини визначається головним обов'язком держави (ст. 3). У контексті сказаного стає очевидним, що реалізація положень ст. 1 і 3 Конституції України стає ключовим питанням збереження національного суверенітету і головною умовою української державності. Отже, у сучасній Україні легітимність влади та права людини нерозривно зв'язані між собою.

Метою дослідження є характеристика: а) поняття і ознак конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; б)

класифікації конституційних прав і свобод людини і громадянина; в) конституційних обов'язків людини і громадянина; г) висновків і рекомендацій.

Основний текст. Конституція України розрізняє права людини і її свободи. Свобода людини, загалом, є первинним поняттям у системі прав людини й громадянина. У широкому розумінні свобода характеризує загальний стан людини, її соціальний статус. У вузькому, правовому тлумаченні **свобода** є можливістю людини вчиняти ті чи інші конкретні дії в межах, встановлених правом. Можливості такого роду, що надаються нормами чинного права, мають назву суб'єктивних прав людини.

Свободу людини характеризують такі основні ознаки: а) люди вільні від свого народження, й ніхто не має права порушувати їхні природні права, до того ж саме держава у демократичному суспільстві є головним гарантом свободи людини; б) людина вільна робити все, за винятком того, що прямо заборонено чинним законодавством; в) люди мають рівні можливості, що закріплені правом.

Конституція України розрізняє також поняття "права людини" і "права громадянина". У першому випадку йдеться про права, пов'язані з самою людською істотною, її існуванням та розвитком. Людина (як суб'єкт прав і свобод) у цьому розумінні виступає переважно як фізична особа. До цього виду прав належать: право на життя (ст. 27); право на повагу до гідності людини (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на недоторканність житла (ст. 30); право на невтручання в особисте та сімейне життя (ст. 32) тощо. Щодо прав громадянина, то вони пов'язані з сферою відносин людини з суспільством, державою, їх інституціями. Основу цього виду прав становить належність людини до держави, громадянином якої вона є. Прикладом прав громадянина, встановлених у Конституції України, є право громадян нашої держави на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст.

36), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38), право на участь у проведенні мітингів, походів, демонстрацій (ст. 39), право на соціальний захист (ст. 46) тощо. Права людини мають порівняно з правами громадянина домінуюче значення. Адже права людини поширюються на всіх людей, які проживають у тій або іншій державі, а права громадянина – лише на тих осіб, які є громадянами певної країни.

Отже, відповідно до Конституції України основне право громадян – це його можливість здійснювати певні дії для задоволення своїх важливих матеріальних і духовних інтересів, які встановлені державою і закріплені в Конституції та інших нормативно-правових актах.

Класифікації конституційних прав і свобод людини і громадянина. В Конституції України передбачаються наступні групи основних прав: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, сімейні, культурні. Громадянські права – можливості людей, що характеризують їх фізичне і біологічне існування, задоволення матеріальних, духовних та деяких інших потреб. Сюди відносять такі суб'єктивні права: а) право на життя; б) право на недоторканість особи, житла, особисту недоторканість, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; в) право на вибір місця проживання, свободу пересування, на вільне залишення території України та повернення в будь-який час в Україну; г) кожному гарантується також право на свободу власної думки і слова, на вільне виявлення своїх поглядів і переконань; д) кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово і в інший спосіб на свій вибір; є) кожен має право на свободу світогляду і віросповідання та інші. Політичні права – можливості людини і громадянина брати участь у громадському і державному житті, вносити пропозиції про поліпшення роботи державних органів, їх службових осіб і об'єднань громадян, критикувати недоліки в роботі, безпосередньо приймати участь в різних об'єднаннях громадян. До названої групи прав відносяться: а) брати участь в управлінні державними і громадськими

справами, користуватися рівним правом доступу до державної служби, а також служби в органах місцевого самоврядування; б) обговорювати і приймати закони та рішення загальнодержавного і місцевого значення, беручи участь у всеукраїнському та місцевих референдумах; в) направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб; г) утворювати і брати участь в роботі об'єднань громадян (політичних партій та громадських організаціях); д) збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщати органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; д) вибирати і бути обраним в державні органи і в органи місцевого самоврядування; е) мати громадянство. Економічні права – це такі можливості людини і громадянина, які характеризують їх участь у виробництві матеріальних благ. До них відносять: а) право на приватну власність (індивідуальну і колективну); б) право на працю і вибір професії та роду трудової діяльності; в) можливість вибору роду занять і роботи за своїм покликанням; г) право на професійну підготовку і перепідготовку; д) право на справедливую оплату праці; е) право на страйк; є) право на відпочинок та інші. Соціальні права – можливість людини і громадянина по забезпеченню належних соціальних умов життя. Це: а) право на охорону здоров'я; б) право на житло; в) право на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника; г) право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (харчування, одяг, житло). Екологічні права – можливість людини і громадянина на безпечне екологічне середовище. Тобто це: а) право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; б) відшкодування завданої порушенням цього права шкоди та інші. Культурні права – можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу (нації) та всього людства. Це право на освіту; право на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; право на свободу наукової, технічної та художньої творчості; право на захист інтелектуальної власності; право на використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності та інші. Сімейні

права – можливості людини і громадянина вільно розпоряджатися собою в сімейних правовідносинах: а) не втручання в сімейне життя; б) добровільне закінчення шлюбу, рівні права і обов'язки у шлюбі і сім'ї; в) право на державну охорону сім'ї, материнства, батьківства і дитинства; г) право на рівність дітей незалежно від походження чи народження у шлюбі або поза шлюбом та інші.

Отже, суб'єктивні конституційні права і свободи поділяють на громадянські і політичні (класичні) та економічні, соціальні і культурні.

Конституційних обов'язків людини і громадянина. Для того, щоб людина могла успішно реалізувати свої права, отримувати від суспільства певні матеріальні і духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки віддавати суспільству свою працю, свої зусилля, піклуватись про державні та громадські справи. Це цілком відповідає існуючим міжнародним стандартам, адже ст. 29 *Загальної декларації прав людини* встановлює, що "Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи". Конституційні права, свободи і обов'язки в єдності з конституційними принципами й гарантіями становлять основи правового положення громадян, або конституційний статус особистості в Україні. Положення, статус громадянина України відзначається не тільки його правами, а й тими обов'язками, які він несе перед державою, перед іншими громадянами, перед організаціями. Основні права нерозривно пов'язані з обов'язками громадян. Основний обов'язок – це встановлений Конституцією держави вид і міра необхідної обов'язкової поведінки громадянина. Обов'язки закріплені у ст. ст. 65-68 Конституції України. Класифікація конституційних обов'язків: 1) залежно від того належать ці обов'язки людині чи громадянину на обов'язки людини і обов'язки громадянина; 2) за сферами суспільного життя (особисті, політичні, соціальні, економічні, екологічні, сімейні, культурні); 3) за способом закріплення (прямо закріплені у конституції чи витікають з тлумачення її норм); 4) за функціональною спрямованістю дії (прямо і опосередковано діючі); 5) за адресатами (суб'єктами) дії (державні, суспільні, інших людей,

власні); 6) за характером здійснення (в конкретних чи у загальних правовідносинах); 7) за формами здійснення (індивідуальні чи колективні); 8) за часом реалізації (постійні чи тимчасові); 9) за характером забезпечення (у право реалізаційній чи правозастосовчій діяльності). Стаття 65 Конституції України встановлює: 1) конституційний обов'язок громадян України захищати свою Вітчизну, її незалежність та територіальну цілісність, шанувати її державні символи; 2) обов'язок щодо загального військового обов'язку і військової служби. Конституції України встановлює обов'язок кожного члена суспільства: не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (Ст. 66). Обов'язок кожного члена суспільства сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, передбачений Конституції України (ст. 67). Конституції України встановлює обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, що є запорукою стабільності у суспільстві та характерною ознакою побудови в нашій країні правової держави. При цьому спеціально підкреслюється, що незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності (ст. 68).

Висновок. Отже, права людини в сучасному світі – це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства і кожної держави. Права людини – це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб.

Список використаних джерел:

1. Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні: Монографія. К.: КНУТД; Дніпро: ДДУВС, 2018. 371 с.
2. Актуальні проблеми конституційного права України : Підручник /За заг. ред. професора Олійника А. Ю. К.: Видавничий дім «Скіф», 2012. 552 с.

3. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 350 с.

Горбань Дмитро Олександрович,

студент гр. БП-1-19,

Інституту права та сучасних технологій КНУТД.

Науковий керівник:

професор кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій КНУТД,

к.ю.н., професор Олійник А.Ю.

м. Київ, Україна.

ГРОМАДЯНСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ОСОБЛИВИЙ ПРАВОВИЙ ФЕНОМЕН

Вступ. Незважаючи на високий рівень розробленості цього інституту, з появою та розвитком європейської інтеграції, одним із наслідків якої стало запровадження громадянства Європейського Союзу, виникають певні проблеми в його розумінні і можливому переосмисленні цього правового феномена. Закріплення на рівні установчих договорів громадянства ЄС у черговий раз поставило перед науковцями й політиками питання про уточнення правової природи Євросоюзу й кінцеву мету його створення. Метою доповіді є з'ясування юридичної природи громадянства ЄС як особливого правового феномену. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі задачі: а) проаналізувати існуючі погляди на громадянство ЄС; б) сформулювати особливості громадянства ЄС; в) запропонувати висновки і рекомендації.

Основний текст. Більшість науковців, обговорюючи ці питання, визнає той факт, що Євросоюз уже давно вийшов за межі міжнародної організації в її традиційному розумінні. Сьогодні він є наднаціональною (квазідержавною) організацією, яка реалізує численні суверенні права, властиві державі, але не